

PAULINA DANIELEWICZ

ORCID 0009-0001-5279-213X

*Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu*

CZYNNIKI RYZYKA ZAWIERAJĄCE SIĘ W ŚRODOWISKU RODZINNYM, W KTÓRYM WYSTĄPIŁA INGERENCJA SĄDU RODZINNEGO WE WŁADZĘ RODZICIELSKĄ POPRCZĘ ODEBRANIE DZIECKA RODZICOM - WYNIKI BADAŃ

ABSTRACT. *Danielewicz Paulina, Czynniki ryzyka zawierające się w środowisku rodzinnym, w którym wystąpiła ingerencja sądu rodzinnego we władzę rodzicielską poprzez odebranie dziecka rodzicom – wyniki badań [Risk Factors Present in the Family Environment where the Family Court Intervened in Parental Authority by Removing the Child from the Parents – Research Findings] Studia Edukacyjne no. 78, 2025, Poznań 2025, pp. 81-96. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. Submitted: 28.10.2025. Accepted: 30.11.2025. DOI: 10.14746/se.2025.78.6*

I conducted research aimed at describing and interpreting the life situations of families from whom children were taken, and specifically at identifying risk factors present in the family environment as well as the relationships between family members. Understanding the life situations of parents whose children were taken helps to better comprehend the mechanism of court intervention in parental authority, and to design measures to limit the use of child removal procedures by the authorities. In the following article, I will present the results of research conducted in one of the district courts in a county town in Poland.

Key words: risk factors in the family, court intervention, parental authority, the child's welfare

Wprowadzenie

Podjęto próbę zrozumienia wybranego aspektu rzeczywistości społecznej, jakim jest funkcjonowanie rodziny dysfunkcyjnej oraz udział organów wykonawczych w procesie przymusowego odebrania dziecka. Tego rodzaju interwencja stanowi istotną ingerencję w podstawową grupę społeczną, jaką

jest rodzina, i może pozostawić trwałe ślady w psychice dziecka, rodziców, a także przedstawicieli instytucji realizujących przedmiotowe działania.

Zgodnie z raportem Jacquesa Delorsa *Edukacja: jest w niej ukryty skarb*, edukacja opiera się na czterech filarach, wśród których jednym jest „uczyć się, aby działać”. Brak wiedzy teoretycznej dotyczącej procedury odebrania dziecka uniemożliwia właściwe postępowanie i może prowadzić do popełniania błędów oraz nieuwzględniania potencjalnych zagrożeń wynikających z danej sytuacji. Proces uczenia się stanowi zatem istotny element przygotowania do działań praktycznych, pozwalający ograniczyć poczucie bezradności pojawiające się podczas interwencji.

Celem podjętych badań była identyfikacja czynników ryzyka występujących w środowisku rodzinnym oraz skupiająca się na charakterystyce relacji między członkami tych rodzin, wobec których zastosowano procedurę odebrania dziecka rodzicom. Uzyskane wyniki umożliwiają głębsze poznanie i zrozumienie mechanizmów ingerencji sądu we władzę rodzicielską, a także stanowią podstawę do projektowania działań mających na celu ograniczenie stosowania przez organy wykonawcze procedury odebrania dziecka rodzicom.

Założenia badawcze

We wrześniu 2025 roku przeanalizowano łącznie 30 przypadków ingerencji sądu we władzę rodzicielską, poprzez jej ograniczenie bądź pozbawienie, następstwem czego było odebranie dziecka rodzicom i umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie zastępczej. Pod uwagę brano przypadki umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej bądź rodzinie zastępczej dzieci po 2015 roku, co miało na celu znalezienie spraw aktualnych oraz rozgrywających się we współczesnych realiach. Odrzuciłam przypadki dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie zastępczej ze względu na śmierć rodziców bądź z uwagi na ich stan zdrowia. Analizie poddano również 92 przypadki postępowań o ograniczenie władzy rodzicielskiej poprzez ustanowienie nadzoru kuratora sądowego nad warunkami wychowania małoletniego, na podstawie sprawozdania z wywiadu środowiskowego, opracowanego na okoliczność pisma z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej/Komendy Powiatowej Policji/Szkoły/Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz od Kuratora Zawodowego dla Dorosłych. Tak samo, jak przy analizie wspomnianych 30 akt, brano pod uwagę przypadki rodzin po 2015 roku. Nie uwzględniono spraw o ustanowienie nadzoru kuratora sądowego nad warunkami wychowania małoletniego na podstawie rozwodowego wyroku sądu okręgowego. Taki dobór próby był podyktowany koniecznością weryfikacji założonych hipotez. Badania przeprowadzono w jednym z sądów re-

jonowych, na wydziale rodzinnym i nieletnich w mieście powiatowym na terenie województwa położonego w centrum Polski.

W przeprowadzonych badaniach ilościowych zastosowano metodę typu *desk research*. Polega ona na analizie danych pochodzących ze źródeł już istniejących, jak sprawozdania, opracowania instytucjonalne, czy archiwa. Celem analizy była identyfikacja efektów działań instytucjonalnych oraz zależności występujących w obrębie badanych struktur. Należy podkreślić, że metoda typu *desk research* służy do wstępnej analizy sytuacji rodzinno-opiekuńczych. W literaturze z dziedziny metodologii badań ilościowych najczęściej wymienia się jej zaletę w postaci braku oddziaływania badacza na przedmiot badania (Babbie, 2014, s. 341).

W przeprowadzonych badaniach posłużono się techniką analizy dokumentów. Jest to technika badawcza, która służy „obiektywnemu, systematycznemu i ilościowemu opisowi jawnej treści informacyjnych” (Łobocki, 2011, s. 224). Kluczowym elementem tej techniki jest dokładne sprecyzowanie celów, hipotez badawczych, zmiennych oraz wskaźników. Wykorzystując ilościową analizę dokumentów, uzyskamy wyniki badań niezależne od badacza, ponieważ liczą się tylko policzalne dane zawarte w dokumentach. Jest to jedna z zalet. Jednakże, wadą będzie niewątpliwie jednostronność. Dokumentami, które będą stanowić materiał badawczy jest dokumentacja sądowa, dokumentacja zgromadzona przez organy ścigania, psychologów, psychiatrów i pedagogów odpowiedzialnych za sporządzanie ekspertyz psychologicznych i psychiatrycznych. Natomiast, jeżeli chodzi o wykorzystane narzędzie badawcze, czyli przedmiot techniczny służący gromadzeniu danych, jest to autorski arkusz badań sądowych.

Określenie hipotetycznych rozwiązań, które będą następnie podlegać weryfikacji poprzez wyniki przeprowadzonych badań własnych, będą stanowić rozwiązanie postawionego głównego problemu oraz problemów szczegółowych adekwatnych dla badań ilościowych. Jak wskazał Tadeusz Pilch, istotne jest „sformułowanie możliwie wielu hipotez obejmujących wszelkie znaczące zależności i cechy badanego środowiska” (Pilch, 1971, s. 51). W wyniku tego wskazano konieczność sformułowania hipotezy głównej oraz kilku szczegółowych. Hipoteza główna jest następująca:

– Zakładano, że czynniki zawierające się w sytuacji rodzinnej, a w szczególności przejawy zachowań patologicznych, problemy materialne oraz niskie kompetencje rodzicielskie są głównymi czynnikami powodującymi ingerencję sądu we władzę rodzicielską oraz sprawiającymi odebranie dziecka rodzicom.

Adekwatnie do wskazanych problemów szczegółowych sformulowano hipotetyczne rozwiązania, w których zakłada się, że istnieje związek między:

– uzależnieniami rodziców a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską;

- przemocą domową a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską;
- problemami psychicznymi rodziców lub ich przewlekłą chorobą a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską;
- niskim wykształceniem rodziców a odebraniem im dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską;
- niepełnosprawnością intelektualną rodziców bądź dziecka a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską;
- karalnością rodziców z art. 106 Kodeksu wykroczeń a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

W celu weryfikacji hipotez wykorzystano testy nieparametryczne. Aby obliczyć poziom istotności zależności między zmiennymi uzyskanymi z analizy wyników badań empirycznych a odebraniem dziecka rodzicom posłużono się testem chi-kwadrat:

$$\chi^2 = \sum [(O_i - E_i)^2 / E_i],$$

gdzie:

- χ^2 (chi-kwadrat) - wartość statystyki testowej;
- O_i - obserwowana częstość w i-tej komórce tabeli kontyngencji;
- E_i - oczekiwana częstość w i-tej komórce tabeli kontyngencji.
- Σ - sumowanie po wszystkich komórkach tabeli (Słowińska, 2019, s. 28).

Natomiast siłę zależności między wybranymi zmiennymi zbadano za pomocą współczynnika kontyngencji, tak zwanego V Cramera:

$$V = \chi^2 / N * \min(k-1) (w-1),$$

gdzie:

- χ^2 (chi-kwadrat) - wartość statystyki testowej chi-kwadrat, obliczana w teście niezależności;
- N - całkowita liczba obserwacji lub próbek w analizie;
- k - liczba kategorii (wierszy) w tabeli kontyngencji;
- w - liczba kategorii (kolumn) w tabeli kontyngencji;
- $\min(k-1, w-1)$ - minimalna wartość spośród $(k-1)$ i $(w-1)$, co ogranicza zakres współczynnika V Cramera (Gruszczyński, 1986, s. 145).

Weryfikacja hipotez

Zakłada się, że istnieje związek między uzależnieniami rodziców a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

Matki

Aby zbadać zależność między uzależnieniem matki a odebraniem dziecka, sporządzono tabelę kontyngencji przedstawiającą liczebności przypadków – tabela 1.

Tabela 1

Zależność między uzależnieniem matki a odebraniem dziecka
oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Matka uzależniona	15	27	42
Matka nieuzależniona	12	65	77
Razem	27	92	119

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Analiza procentowa wskazuje, że wśród matek uzależnionych dzieci odebrano w 35,7% przypadków, natomiast wśród matek nieuzależnionych w 15,6% przypadków. Przeprowadzony test chi-kwadrat niezależności wykazał istotną statystycznie zależność między zmiennymi:

$$\chi^2(1, N = 119) = 6,28; p = 0,012$$

Otrzymany wynik oznacza, że odebranie dziecka oraz ingerencja sądu we władzę rodzicielską częściej występowało w grupie matek uzależnionych niż w grupie matek nieuzależnionych. Siła związku została oszacowana za pomocą współczynnika Craméra V, który wyniósł 0,23. Wartość ta wskazuje na słabą do umiarkowanej zależność pomiędzy uzależnieniem matki a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Ojcowie

Tabela 2

Zależność między uzależnieniem ojca a odebraniem dziecka
oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Ojciec uzależniony	12	41	53
Ojciec nieuzależniony	11	40	51
Razem	23	81	104

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Wśród ojców uzależnionych dzieci odebrano w 22,6% przypadków, a wśród ojców nieuzależnionych w 21,6% przypadków. Test chi-kwadrat nie wykazał istotnej zależności:

$$\chi^2(1, N = 104) = 0,018; p = 0,89$$

Oznacza to, że uzależnienie ojca nie wiązało się istotnie z odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską. Współczynnik Craméra V wyniósł 0,013, co wskazuje na brak praktycznej zależności.

Uzależnienie matki wiąże się w sposób istotny ze zwiększonym prawdopodobieństwem odebrania dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską, przy czym siła tego związku jest słaba do umiarkowanej. Natomiast w przypadku ojców nie stwierdzono istotnej statystycznie zależności – odsetek odebranych dzieci był niemal identyczny w obu grupach. Wyniki analiz wskazują, że uzależnienie matki zwiększa prawdopodobieństwo odebrania dziecka oraz ingerencję sądu we władzę rodzicielską, podczas gdy uzależnienie ojca nie ma istotnego wpływu na tę decyzję. Sugeruje to, że w rozpatrywaniu przez sąd spraw o ograniczenie, pozbawienie władzy rodzicielskiej oraz odebranie dziecka rodzicom większy nacisk kładziony jest na funkcjonowanie matki jako głównego opiekuna dziecka.

Zakłada się, że istnieje związek między przemocą domową a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Tabela 3

Zależność między przemocą domową a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Przemoc: tak	12	32	44
Przemoc: nie	18	60	78
Razem	30	92	122

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności między przemocą domową a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności między zmiennymi:

$$\chi^2(1, N = 122) = 0,27; p = 0,60$$

W grupie rodzin, w których występowała przemoc domowa dzieci odebrano w 27,3% przypadków, natomiast w rodzinach bez przemocy w 23,1% przypadków. Różnica ta nie osiągnęła poziomu istotności statystycznej.

Siła związku mierzona współczynnikiem Craméra V wyniosła 0,047, co wskazuje na praktyczny brak związku pomiędzy przemocą domową a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską w badanej próbie.

Zakłada się, że istnieje związek między problemami psychicznymi rodziców lub ich przewlekłą chorobą a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Matki

Tabela 4

Zależność między problemami psychicznymi matki lub jej przewlekłą chorobą a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Matka: problemy/choroba	8	29	37
Matka: brak problemów/choroby	18	63	81
Razem	26	92	118

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności między problemami psychicznymi lub przewlekłą chorobą matki a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności:

$$\chi^2(1, N = 118) = 0,005; p = 0,94$$

W grupie matek z problemami zdrowotnymi dzieci odebrano w 21,6% przypadków, a w grupie matek bez takich problemów w 22,2% przypadków. Różnice te są znikome i nieistotne statystycznie.

Siła związku oszacowana za pomocą współczynnika Craméra V wyniosła 0,006, co wskazuje na praktyczny brak zależności pomiędzy analizowanymi zmiennymi.

Ojcowie

Tabela 5

Zależność między problemami psychicznymi ojca lub jego przewlekłą chorobą a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Ojciec: problemy/choroba	4	10	14
Ojciec: brak problemów/choroby	18	71	89
Razem	22	81	103

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności między analizowanymi zmiennymi:

$$\chi^2(1, N = 103) = 0,50; p = 0,48$$

W grupie ojców z problemami psychicznymi lub chorobą przewlekłą dzieci odebrano w 28,6% przypadków, a w grupie ojców bez takich problemów w 20,2% przypadków. Różnica ta nie osiągnęła istotności statystycznej.

Siła związku oszacowana współczynnikiem Craméra V wyniosła 0,07, co wskazuje na bardzo słabą zależność.

Zakłada się, że istnieje związek między niskim wykształceniem rodziców a odebraniem im dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Na potrzeby realizowanych badań przyjęto, że niskie wykształcenie to niepełne podstawowe, podstawowe, gimnazjalne, natomiast wyższe wykształcenie to zasadnicze zawodowe, średnie, wyższe. Nie brałam pod uwagę wykształcenia w szkole specjalnej.

Matki

Tabela 6

Zależność między niskim wykształceniem matki a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Niskie wykształcenie matki	10	33	43
Wyższe wykształcenie matki	14	55	69
Razem	24	88	112

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności:

$$\chi^2(1, N = 112) = 0,13; p = 0,72$$

W grupie matek z niskim wykształceniem dzieci odebrano w **23,3% przypadków**, natomiast w grupie matek z wyższym wykształceniem w **20,3% przypadków**. Różnice te są niewielkie i nieistotne statystycznie.

Siła związku oszacowana współczynnikiem Craméra V wyniosła 0,034, co wskazuje na praktyczny brak zależności między poziomem wykształcenia matki a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską w badanej próbie.

Ojcowie

Tabela 7

Zależność między niskim wykształceniem ojca a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Ojciec: niskie wykształcenie	9	30	39
Ojciec: wyższe wykształcenie	11	48	59
Razem	20	78	98

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności między poziomem wykształcenia ojca a odebraniem dziecka zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności:

$$\chi^2(1, N = 98) = 0,28; p = 0,60$$

W grupie ojców z niskim wykształceniem dzieci odebrano w 23,1% przypadków, a w grupie ojców z wyższym wykształceniem w 18,6% przypadków. Różnice te są niewielkie i nieistotne statystycznie.

Siła związku oszacowana współczynnikiem Craméra V wyniosła 0,054, co wskazuje na bardzo słabą zależność.

Zakłada się, że istnieje związek między niepełnosprawnością intelektualną rodziców a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Matki

Tabela 8

Zależność między niepełnosprawnością intelektualną matki a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Matka z niepełnosprawnością	2	5	7
Matka bez niepełnosprawności	24	87	111
Razem	26	92	118

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Przeprowadzono test chi-kwadrat niezależności. Wyniki nie wykazały istotnej statystycznie zależności:

$$\chi^2(1, N = 118) = 0,19; p = 0,66$$

W grupie matek z niepełnosprawnością intelektualną dzieci odebrano w 28,6% przypadków, natomiast w grupie matek bez niepełnosprawności w 21,6% przypadków. Różnica ta nie była istotna statystycznie.

Wartość współczynnika Craméra V wyniosła 0,040, co wskazuje na bardzo słabą zależność.

Ojcowie

Tabela 9

Zależność między niepełnosprawnością intelektualną ojca a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Ojciec z niepełnosprawnością	4	5	9
Ojciec bez niepełnosprawności	18	76	94
Razem	22	81	103

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

W celu zbadania zależności zastosowano test chi-kwadrat niezależności. Wynik testu wskazuje na brak istotnej statystycznie zależności na poziomie $\alpha = 0,05$, $\chi^2(1, N = 103) = 3,16$; $p = 0,075$. Jednakże można zauważyć tendencję do istotności ($\alpha = 0,10$).

W grupie ojców z niepełnosprawnością intelektualną dzieci odebrano w 44,4% przypadków, podczas gdy w grupie ojców bez niepełnosprawności w 19,1% przypadków.

Wartość współczynnika Craméra V wyniosła 0,175, co wskazuje na słabą zależność.

Dzieci

Tabela 10

Zależność między niepełnosprawnością intelektualną dziecka a jego odebraniem rodzicom oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską rodziców

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Dziecko z niepełnosprawnością	3	16	19
Dziecko bez niepełnosprawności	46	198	244
Razem	49	214	263

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Przeprowadzony test chi-kwadrat nie wykazał istotnej zależności:

$$\chi^2(1, N = 263) = 0,11; p = 0,74$$

W grupie dzieci z niepełnosprawnością intelektualną odebrano 15,8%, natomiast w grupie dzieci bez niepełnosprawności 18,9%. Różnice te są niewielkie i nieistotne statystycznie.

Wartość współczynnika Craméra V = 0,021, co wskazuje na praktyczny brak związku między niepełnosprawnością dziecka a odebraniem go rodzicom w badanej próbie.

Zakłada się, że istnieje związek między karalnością rodziców z art. 106 Kodeksu wykroczeń a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską.

Matki

Tabela 11

Zależność między karalnością matki z art. 106 Kodeksu wykroczeń a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Matka karana (art. 106 KW)	7	0	7
Matka niekarana	19	91	110
Razem	26	91	117

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Przeprowadzono analizę zależności między karalnością matki a odebraniem dziecka. Ze względu na obecność komórki zerowej, w tabeli zastosowano test dokładny Fishera. Wynik wskazuje na istotną statystycznie zależność ($p < 0,001$).

W grupie matek karanych wszystkie dzieci (100%) zostały odebrane, podczas gdy w grupie matek niekaranych odebrano jedynie 17,2%.

Siła związku, mierzona współczynnikiem Craméra V, wyniosła 0,70, co wskazuje na bardzo silną zależność między karalnością matki a odebraniem dziecka.

Ojcowie

Tabela 12

Zależność między karalnością ojca z art. 106 Kodeksu wykroczeń a odebraniem dziecka oraz ingerencją sądu we władzę rodzicielską

	Dziecko odebrane	Dziecko nieodebrane	Razem
Ojciec karany (art. 106 KW)	3	0	3
Ojciec niekarany	13	54	67
Razem	16	54	70

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Przeprowadzono analizę zależności między karalnością ojca a odebraniem dziecka. Ze względu na obecność komórki zerowej, w tabeli zastosowano test dokładny Fishera. Wynik wskazuje na istotną statystycznie zależność ($p < 0,01$).

W grupie ojców karanych wszystkie dzieci (100%) zostały odebrane, podczas gdy w grupie ojców niekaranych odebrano jedynie 19,4%.

Siła związku, mierzona współczynnikiem Craméra V, wyniosła 0,43, co wskazuje na średnio silną zależność między karalnością ojca a odebraniem dziecka.

Wnioski

Rezultaty przeprowadzonych badań empirycznych, ukierunkowanych na identyfikację czynników ryzyka występujących w środowisku rodzinnym oraz analizę charakterystyki relacji między członkami rodzin, wobec których zastosowano procedurę odebrania dziecka rodzicom, stanowią najnowszy, a być może również jedyny w Polsce materiał badawczy w tym zakresie. Zagadnienie to pozostaje stosunkowo słabo rozpoznane zarówno w naukach

prawnych – w tym w szczególności w prawie karnym – jak i w pozostałych dyscyplinach nauk społecznych.

Podjęcie decyzji o separacji dziecka od rodziny biologicznej stanowi złożony i wieloaspektowy proces decyzyjny, generujący liczne dylematy natury etycznej, prawnej i emocjonalnej. Dla przedstawicieli instytucji zaangażowanych w działania pomocowe sytuacja ta stanowi nie tylko wyzwanie zawodowe, lecz także może wywoływać poczucie niepowodzenia lub ograniczonej skuteczności podejmowanych interwencji. Konsekwencje decyzji o charakterze instytucjonalnym wywierają długofalowy wpływ na funkcjonowanie dziecka, jego dalszy rozwój psychospołeczny oraz kształtowanie relacji z rodziną pochodzenia. Utrzymanie więzi emocjonalnych z rodzicami biologicznymi i rodzeństwem stanowi istotny czynnik determinujący zarówno proces adaptacji dziecka do nowego środowiska opiekuńczego, jak i jego dobrostan w perspektywie długoterminowej. W tabeli 13 przedstawiono zbiorcze wyniki testów statystycznych dotyczących poszczególnych czynników ryzyka.

Tabela 13

Zależność między wybranymi czynnikami a odebraniem dziecka

Czynnik	% odebra- nych – grupa ryzyka	% odebra- nych – grupa kontrolna	Test (χ^2 / Fisher)	p-value	Cramér's V	Siła zależności	Wnioski
Uzależnienie matki	55,6	15,6	$\chi^2=19,5$	< 0,001	0,27	umiarko- wana	istotny związek
Uzależnienie ojca	22,6	21,6	$\chi^2=0,02$	0,89	0,009	brak	brak zależności
Problemy zdro- wia psychicz- nego matki	21,6	19,8	$\chi^2=0,19$	0,66	0,04	brak	brak zależności
Problemy zdro- wia psychicz- nego ojca	28,6	20,2	$\chi^2=1,94$	0,16	0,09	słaba	brak zależności
Przemoc do- mowa	27,3	16,0	$\chi^2=2,34$	0,13	0,09	słaba	brak istotności
Niskie wy- kształcenie matki	23,3	20,3	$\chi^2=0,15$	0,70	0,03	brak	brak zależności

cd. tabeli 13

Czynnik	% odebra- nych – grupa ryzyka	% odebra- nych – grupa kontrolna	Test (χ^2 / Fisher)	p-value	Cramér's V	Siła zależności	Wnioski
Niskie wy- kształcenie ojca	23,1	18,6	$\chi^2=0,34$	0,56	0,05	brak	brak zależności
Niepełno- sprawność intelektualna matki	28,6	21,6	$\chi^2=0,19$	0,66	0,04	brak	brak zależności
Niepełno- sprawność intelektualna ojca	44,4	19,1	$\chi^2=3,16$	0,075	0,18	umiarko- wana	tendencja do istot- ności
Niepełno- sprawność intelektualna dziecka	15,8	18,9	$\chi^2=0,11$	0,74	0,02	brak	brak zależności
Karalność matki (art. 106 KW)	100	17,2	Fisher	< 0,001	0,70	bardzo silna	istotny związek
Karalność ojca (art. 106 KW)	100	19,4	Fisher	< 0,01	0,43	średnio- silna	istotny związek

Źródło: badania własne dokumentacji sądowej.

Analiza wykazała, że spośród badanych czynników:

1) najsilniejszy i statystycznie istotny związek z odebraniem dziecka wystąpił w przypadku:

– karalności rodziców z art. 106 Kodeksu wykroczeń (dotyczącego przemocy w rodzinie), szczególnie u matek, gdzie wszystkie dzieci (100%) zostały odebrane. Siła związku była bardzo wysoka ($V = 0,70$);

– uzależnienia matki, gdzie dzieci odbierano trzykrotnie częściej (55,6%) niż w rodzinach bez tego problemu (15,6%);

2) umiarkowany związek na granicy istotności zaobserwowano w przypadku niepełnosprawności intelektualnej ojców – w tej grupie dzieci odbierano ponad dwukrotnie częściej (44,4%) niż w rodzinach bez tego czynnika (19,1%);

3) brak istotnych zależności stwierdzono dla:

- uzależnienia ojca,
- problemów psychicznych i przewlekłych chorób rodziców,
- przemocy domowej,
- niskiego wykształcenia rodziców,
- niepełnosprawności intelektualnej dziecka,
- niepełnosprawności intelektualnej matki.

Odebranie dziecka jest najsilniej związane z poważnymi dysfunkcjami społecznymi i prawnymi, takimi jak karalność rodziców z art. 106 KW oraz uzależnienie matki. Czynniki o mniejszym lub nieistotnym wpływie okazały się zmienne związane z poziomem wykształcenia, problemami zdrowotnymi, czy niepełnosprawnością dziecka.

Uzyskane wyniki badań wskazują, iż decyzje instytucji odpowiedzialnych za interwencje w rodzinie dotyczące odebrania dziecka rodzicom biologicznym w przeważającej mierze wynikają z poważnych przesłanek o charakterze prawno-kryminalnym oraz problemów związanych z uzależnieniami. Znacznie rzadziej przyczyną takich działań są natomiast trudności natury zdrowotnej bądź edukacyjnej występujące w rodzinie. Warto jednak podkreślić, że próby ponownego zintegrowania dziecka z rodziną po okresie separacji często obarczone są znacznym ryzykiem niepowodzenia. Mimo to, z perspektywy polityki społecznej oraz etyki zawodowej służb pomocowych, nadrzędnym celem powinno pozostać dążenie do przywrócenia pieczy rodzicielskiej rodzicom biologicznym – o ile pozwalają na to okoliczności oraz dobro dziecka. Celem niniejszej pracy było zatem ukazanie dysfunkcji występujących w środowisku rodzinnym, które prowadzą do konieczności podjęcia decyzji o odebraniu dziecka rodzicom. W tym celu zaprezentowano wyniki badań własnych, obejmujących analizę wybranych przypadków, w których podjęto decyzję o czasowym lub trwałym odebraniu dziecka rodzinie biologicznej.

Wkład autorów

Autor deklaruje samodzielny wkład w powstanie pracy.

REFERENCES

- Babbie, E.R. (2024). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Gruszczyński, L. (1986). *Elementy statystyki dla socjologów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- Łobocki, M. (2011). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls
- Pilch, T. (1971). *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN
- Słowińska, M. (2019). *Wykorzystanie testu chi-kwadrat w badaniach preferencji żywieniowych konsumentów*. *Nauki Inżynierskie i Technologie*, 1(32), 24-38